

**POPIS IZBRANIH VRST IN UPRAVLJALSKE SMERNICE
ZA KVALIFIKACIJSKE VRSTE PTIC NA OBMOČJU
TOPLE (NATURA 2000 SI5000024 Kamniško-Savinjske
Alpe in vzhodne Karavanke)**

Končno poročilo v okviru projekta z naslovom Phare – Krajinski park Topla
Št. donacijske pogodbe: 7174201-01-01-0005 pod okriljem progama Phare čezmejno
sodelovanje Slovenija/Avstrija 2003 SI.2003/004 - 939 – 01
Prijavitelj projekta : Občina Črna na Koroškem

NASLOV ŠTUDIJE:

Popis izbranih vrst in upravljalne smernice za kvalifikacijske vrste ptic na območju Tople (NATURA 2000 SI5000024 Kamniško-Savinjske Alpe in vzhodne Karavanke)

Končno poročilo v okviru projekta z naslovom Phare – Krajinski park Topla. Št. donacijske pogodbe: 7174201-01-01-0005 pod okriljem progama Phare čezmejno sodelovanje Slovenija/Avstrija 2003 SI.2003/004 - 939 – 01

DATUM IZDELAVE:

September 2006-10-17

NAROČNIK:

Občina Črna na Koroškem
Center 101, Črna na Koroškem

IZVAJALEC:

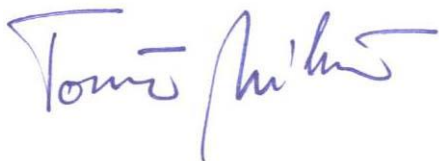
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
Tržaška 2, 1000 Ljubljana
Podružnica Maribor:
Kamenškova ul. 18. 2000 Maribor

DIREKTOR:

Andrej Medved, univ.dipl.ing.agron

AVTOR POROČILA:

Tomaž Mihelič, univ.dipl.ing.gozd

UVOD

Celotno območje Tople je bilo na podlagi določil Direktive o pticah (79/409/EGS) z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (Območjih Natura 2000)(Ur. List RS 49/04) z dne 30.4.2004, razglašeno kot Posebno območje varstva (SPA) SI5000024. Celotno SPA območje Kamniško-Savinjske Alpe in vzhodne Karavanke je bilo razglašeno zaradi pojavljanja 10 vrst ptic, ki so na nivoju EU ogrožene. Seznam vrst se nahaja v tabeli 1.

Za SPA območje Kamniško-Savinjske Alpe in vzhodne Karavanke so bili opredeljeni naslednji varstveni cilji:

- ohranitev obstoječega obsega in vsaj obstoječih ekoloških značilnosti gozdov, travnišč in sklanih habitatov,
- zagotovitev miru okoli gnezdišč, zlasti na vznemirjanje občutljivih vrst;

Z namenom doseganja varstvenih ciljev ter ohranjanja in izboljševanja življenjskih pogojev varovanih vrst ptic na tem območju, je država dolžna sprejeti ustrezne varstvene usmeritve. V tej nalogi predstavljene upravljalne smernice za kvalifikacijske vrste ptic na območju Tople, so osnova za doseganje takšnih varstvenih ukrepov z vidika ptic.

Tabela 1: Varovane vrste ptic Posebnega varovanega območja (SPA) SI5000024 Kamniško-Savinjske Alpe in vzhodne Karavanke.

slovensko ime	latinsko ime
planinski orel	<i>Aquila chrysaetos</i>
sokol selec	<i>Falco peregrinus</i>
gozdni jereb	<i>Bonasa bonasia</i>
belka	<i>Lagopus mutus</i>
rušavec	<i>Tetrao tetrix</i>
divji petelin	<i>Tetrao urogallus</i>
mali skovik	<i>Glaucidium passerinum</i>
koconogi čuk	<i>Aegolius funereus</i>
črna žolna	<i>Dryocopus martius</i>
triprsti detel	<i>Picoides tridactylus</i>

1. POPIS IZBRANIH VRST GNEZDILK V TOPLI

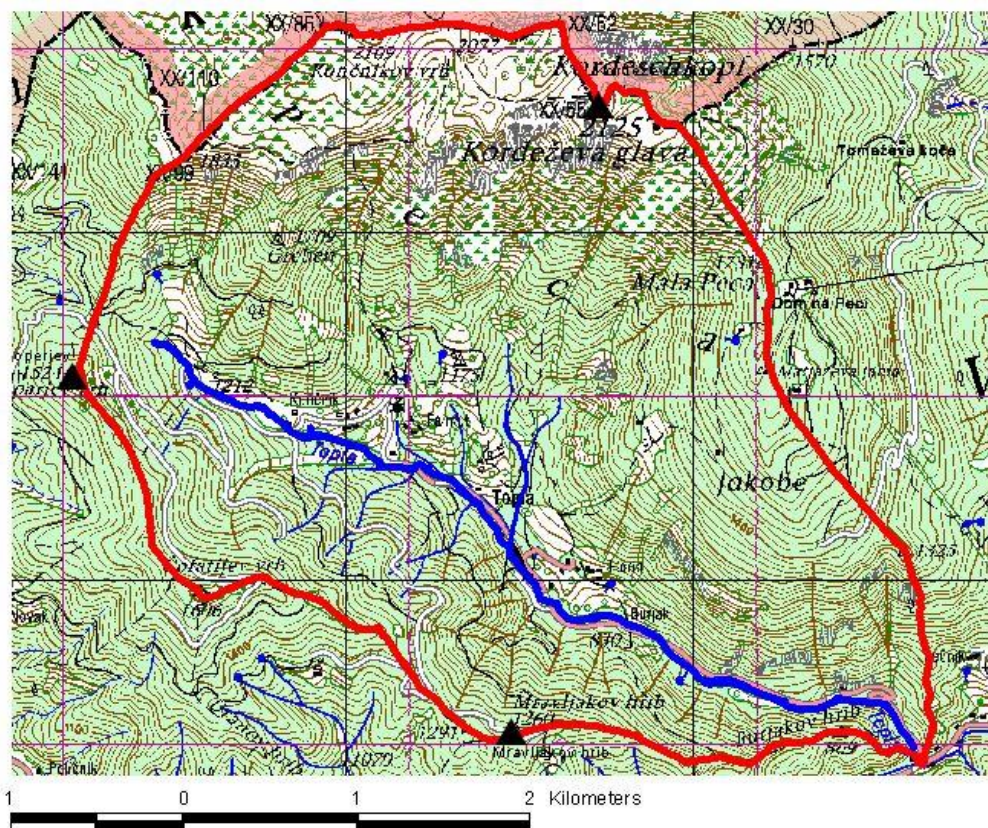
Območje Tople in SPA Kaniško-Savinjske Alpe in vzhodne Karavanke je izjemnega pomena za ohranjanje omenjenih kvalifikacijskih vrst. Nekatere izmed njih dosegajo po dosedanjih podatkih prav v Topli in njeni okolici (znotraj SPA območja) najvišje gostote v državi.

Spomladi leta 2004 je bil izveden celovit popis gnezdil v Topli v sklopu raziskav za Novi ornitološki atlas gnezdil Slovenije, ki jih vodi DOPPS. Podatki so bili direktno uporabni pri pripravi smernic. Za kvalitetno pripravo le teh pa so bili jeseni 2005 izvedeni še dopolnilni popisi vrst, za katere smo ocenili, da v preteklih popisih nismo uspeli zbrati dovolj podatkov. Za popis smo izbrali gozdnega jereba *Bonasa bonasia* in malega skovika *Glaucidium passerinum*. Vrsti sta bili poleg razloga pomanjkanja podatkov izbrani tudi zato, ker se jih jeseni lahko uspešno popisuje.

1.1 Območje popisa

Kot območje popisa smo vzeli celotno območje Krajinskega parka Topla (Slika 1). Popis je zajemal vse višinske pasove od nižine do gozdne meje, do katere sta vrsti po podatkih iz literature lahko prisotni.

Slika 1: Meja območja popisa (rdeče).

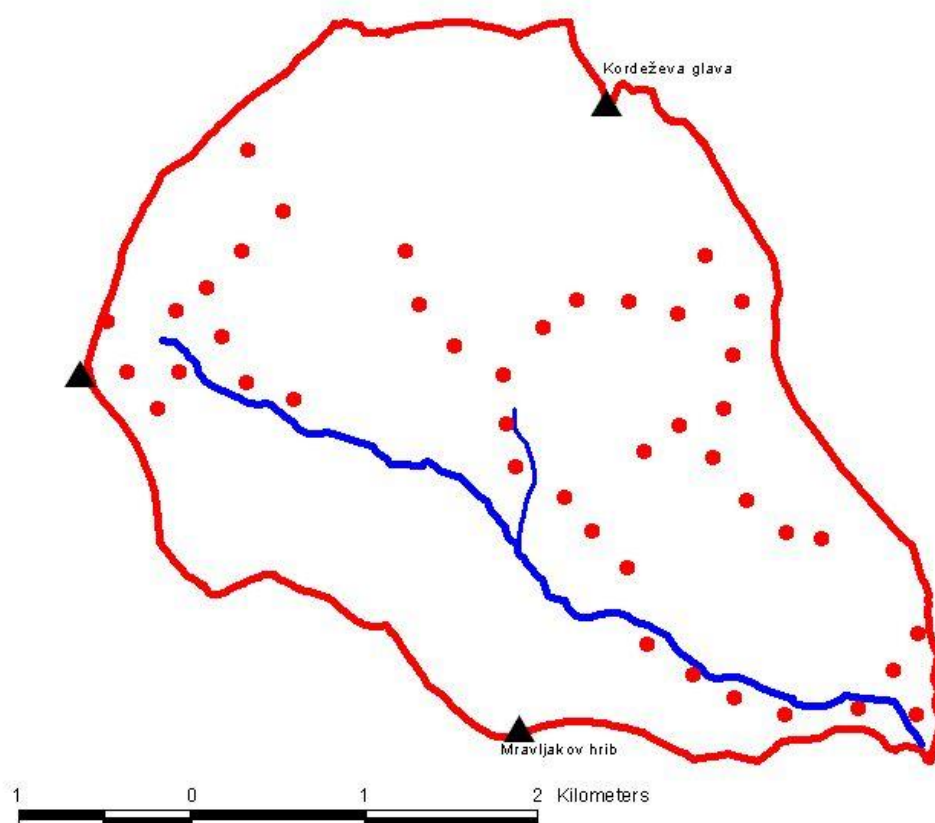
1.2 Metoda popisa

Obe vrsti smo popisovali s tako imenovano »Play back« metodo na v naprej izbranih točkah. Točke smo izbrali sistematično vzdolž transektov in sicer za gozdnega jereba v 250 m oddaljenosti, za malega skovika pa v 500 metrski oddaljenosti.

Tako smo na vsaki drugi točki predvajali posnetek oz. uporabili piščal za vabljenje gozdnega jereba, na vsaki drugi pa po tem predvajali še posnetek malega skovika. Točke, ki smo jih popisovali sredi dneva smo popisali samo z vidika gozdnega jereba, nato smo jih v večernem ali jutranjem času popisali še ločeno s pomočjo posnetka malega skovika.

Točke popisa so predstavljene na sliki 2.

Slika 2: Lokacije popisnih točk za popis gozdnega jereba in malega skovika znotraj obravnavanega območja.

Popis gozdnega jereba smo izvedli 8., 9., 11., 14., 15., 23., 24. in 25 septembra, 1., 2., 30. in 31 oktobra ter 4., 8. in 20 novembra. V dveh ponovitvah smo popisali 43 točk za gozdnega jereba in 21 točk za malega skovika.

1.3 Rezultati

Na 43 točkah smo v vsaj enem obisku registrirali 18 teritorialnih samcev gozdnega jereba in na podlagi podobnih nepregledanih habitatov znotraj obravnavanega območja ocenili številčnost na 25 do 35 teritorialnih samcev oz. parov.

Pri popisu malega skovika smo na 21 popisanih točkah registrirali 5 osebkov, na podlagi česar smo ocenili, da na celem območju živi okrog 10 parov te vrste.

Zbrani podatki skupaj s podatki za ostale vrste iz leta 2004, so bili ena od podlag za izdelavo naravovarstvenih smernic.

Ocenjena območja razširjenosti so za posamezno vrsto predstavljena v poglavju 2.

2. IZDELAVA UPRAVLJALSKIH SMERNIC ZA VAROVANE VRSTE PTIC NA OBMOČJU TOPLE

2.1 Uvod

V topli gnezdijsko prav vse kvalifikacijske vrste, zaradi kateri je bilo opredeljeno SPA območje Kamniško-Savinjske Alpe in vzhodne Karavanke (SI 5000024). To so sokol selec *Falco peregrinus*, belka *Lagopus mutus*, ruševac *Tetrao tetrix*, gozdni jereb *Bonasa bonasia*, divji petelin *Tetrao urogallus*, mali skovik *Glaucidium passerinum* in koconogi čuk *Aegolius funereus*, poleg njih pa je Uredba med varovane vrste tudi planinskega orla *Aquila chrysaetos*, črno žolno *Dryocopus martius* in triprstega detla *Picoides tridactylus*. Slovenija je dolžna zagotoviti ustrezne ukrepe za ohranjanje ugodnega stanja populacij in habitatov teh vrst.

Na večino kvalifikacijskih vrst v Topli (izjema je le sokol selec) ima velik vpliv gospodarjenje z gozdom in kmetijskimi površinami (planinska paša), kar govori v prid pripravi kvalitetnih upravljalnih smernic in realnim možnostim za njihovo izvajanje, kar bo podlaga za trajnostno sobivanje človeka in vrst, ki jih varuje omrežje Natura. S človeškim vplivom v Topli se srečujeta tudi sokol selec (plezališče Burjakove peči) in ruševac (predvsem pohodništvo na Peci). Upravljalni načrti so tako ključnega pomena za dolgoročno preživetje praktično vseh varovanih vrst ptic v Topli.

2.2 Postopek izdelave upravljalnih smernic

Osnova za izdelavo upravljalnih smernic je bila analiza njihovih ekoloških zahtev, razširjenosti v obravnavanem območju, grobi analizi njihovega življenjskega prostora v Topli in identifikaciji dejavnikov ogrožanja.

Podatke potrebne za ocene analize stanja življenjskega prostora vrst v Topli je priskrbel Zavod za gozdove Slovenije, oceno dejavnikov ogrožanja pa smo opravili na podlagi odstopanja stanja na terenu od identificiranih ekoloških zahtev vrst ter ostalih identificiranih dejavnosti, ki bi imela na izbrane vrste lahko negativen vpliv in se na območju Tople pojavljajo (npr. športno plezanje).

Naravovarstvene usmeritve so bile napisane glede na dane ekološke pogoje v območju in zato niso enostavno prenosljive na ostala območja po Sloveniji.

Primer: Zagotavljanje miru v času gnezdenja v neposredni bližini gnezda (v oddaljenosti do 500m) je ena od ključnih usmeritev, ki poleg habitatnih razmer omogoča uspešno gnezdenje planinskega orla. V obravnavanem območju se gnezdišče nahaja v območju varovalnih gozdov, obstoječe poti pa kot kaže ne vplivajo na uspešnost gnezditve, zato je ta usmeritev zagotavljanja miru v Topli izpuščena.

Upravljalne smernice so bile na koncu umeščene po posameznih conah območja, glede na pojavljanje vrst, ki jih zadevajo in njihov skupni učinek, z namenom maksimiziranja njihovega skupnega učinka na vse vrste hkrati.

2.3. EKOLOŠKE ZAHTEVE IN UPRAVLJALSKE SMERNICE ZA POSAMEZNE VRSTE

PLANINSKI OREL *Aquila chrysaetos*

Ekološke zahteve vrste:

Planinski orel naseljuje odprto, neobljudeno krajino. Ustreza mu razgiban teren, kar mu omogoča lažje jadrnanje, lahko pa naseljuje tudi ravninske odprte terene. Za gnezdenje mu ustrezajo skalnata območja, majhen delež gnezd pa je tudi visokem na drevju.

Ustrezna mu velik delež odprtih površin brez gozda ali polodprtih z gozdom na redko poraslih površin. Preferira nekultivirana območja ali območja z ekstenzivnim pašništvom ter prisotnostjo plena teže 2 do 5 kg v času gnezdenja. Razpoložljivost plena ali mrhovine znotraj odprtih površin, ki mu omogočajo pregledovanje terena, močno vpliva na velikost njegovega teritorija. Gostote se tako v Evropi gibljejo med 50 in 200 km² na posamezen par.

Stanje v Sloveniji:

Planinski orel je v Sloveniji reden gnezdilec s populacijsko oceno okrog 30 parov. Za njega najugodnejša območja so Julijske Alpe, Karavanke ter Kamniško-Savinjske Alpe, predvsem zaradi obsežnih površin nad gozdno mejo, ugodno pa na pojavljanje deluje tudi razgibanost terena ter prisotnost skalnih sten, ki omogoča izbiro varnega gnezdišča. Gnezdišča planinskega orla pa so poleg alpskega sveta še ob večjih območjih negozdnih površina na slovenskem Krasu, Dinaridih in Predalpskem svetu.

Stanje v Topli:

Planinski orel je v Topli redno prisoten in je potrjen gnezdilec. Ocenjujemo, da v Topli ne gnezdi vsako leto, čeprav se redno pojavlja predvsem v višjih legah območja (pas nad 1400 m n.m.) znotraj območja. Neredno gnezdenje verjetno izhaja iz dejstva, da območje zaradi svoje velikosti lahko predstavlja le manjši delež njegovega gnezditvenega teritorija (do 30%), in ima povrh še razmeroma majhen delež za orla primernih odprtih površin.

Verjetno je najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na pojavljanje in gnezdenje planinskega orla v Topli, delež negozdnih površin, predvsem na višjih predelih območja. Opuščanje paše na ovršju Pece ima poleg posledičnega zaraščanja neugoden vpliv tudi preko zmanjšanja razpoložljive hrane planinskemu orlu v obliki poginjenih živali – mrhovine. Znotraj območja so negozdna območja za planinskega orla pogosto nedostopna zaradi pojavljanja ljudi na njih, saj so čez njih speljane dobro obiskane planinske poti.

Naravovarstvene usmeritve:

- preprečevanje zaraščanja odprtih predelov z gozdom s pomočjo paše ter z rednim odstranjevanjem grmovja oziroma dreves predelov s strnjenimi gozdnimi sestoji
- po potrebi zagotoviti aktivno varstvo registriranih gnezdišč (gnezdišče trenutno ni ogroženo s strani obiska človeka)
- izvedba presoje vplivov za aktivnosti, ki lahko ogrozijo gnezdišče z vidika zagotavljanja miru (nadelava novih poti, gradnja gozdnih vlak in cest, uvajanje novih oblik rekreacije (zračni športi, smučanje).

SOKOL SELEC *Falco peregrinus*

Ekološke zahteve vrste:

Je ekološki generalist in poseljuje velik spekter različnih življenjskih okolij. Kljub temu pa je pogoj za gnezditve sokola selca večinoma prisotnost skalnih sten, ki mu s svojimi strukturami omogočajo gnezdenje, ter strukture v krajini, ki mu olajšujejo lov (predeli, ki se po več 100 metrov strmo dvigajo nad območje). Vrsta ne spleta gnezda, zato je v skalni steni primorana uporabiti ustrezne strukture (votline, sklane police), ali pa gnezda drugih ptic (v Slovenskih razmerah predvsem gnezda krokarja *Corvus corax* oz. planinskega orla *Aquila chrysaetos*). Parametri, ki navadno ugodno vplivajo na primernost skalnih sten za gnezdenje so razčlenjenost skalne stene (prisotnost ustreznih struktur), naklon in usmerjenost (ekspozicija), višina stene, položaj v prostoru ter obljudenost. Najprimernejše sklane stene so navadno južno orientirane, visoke, previsne ter neutesnjene v ozke predele dolin. Pomembno je tudi, da so neobljudene v času gnezditve, med koncem februarja in začetkom junija.

Stanje v Sloveniji:

Če je bilo še v začetku osemdesetih stanje sokola selca v Sloveniji precej negotovo, smo bili v času do danes priča hitremu porastu Slovenske populacije. Porast je sovpadal s splošnimi populacijskimi dogajanjem po Svetu, ki so bili posledica predvsem uporabe nekaterih pesticidov z močnim vplivom na preživetje sokola selca.

Danes ocenjujemo, da v Sloveniji gnezdi okrog 100 parov te vrste, vrsto pa najdemo praktično v vseh regijah z izjemo ravninskih predelov skrajne SV Slovenije. Vrsta je najštevilčnejša v hribovitem svetu, njena najpomembnejša območja v Sloveniji pa so vezana na Julijske Alpe, Karavanke, Kaminško – Savinjske Alpe, Posavsko, Idrijsko in Cerkljansko hribovje.

Stanje v Topli:

V območju Tople sokol selec redno gnezdi na območju Burjakovih sten. Znotraj območja je redno prisotne en par v gnezditveni sezoni, pojavljajo pa se tudi posamezni negnezdiči osebki. Prisotnost vrste je skoncentrirana na območju omenjenega gnezdišča, vrsta pa se pojavlja tudi na območju južnih strmin Pece.

Znotraj obravnavanega območja je vrsta neposredno ogrožena predvsem zaradi športnega plezanja, ki zmanjšuje razpoložljivo površino gnezdišča. Vrsta gnezdi izven centra plezališča, ki je po oceni manj primerno za gnezdenje (manj visoke in manj strukturirane stene) in je vezna tudi na sekundarne strukture (krokarjevo gnezdo). S tega vidika je za ohranitev vrste potrebno spremljanje uspešnosti gnezditve vrste, zadrževanje velikosti plezališča znotraj obstoječih mej ter eventuelno omejevanje plezanja v zgornjih predelih plezališča v času gnezdenja (konec februarja – začetek junija).

Naravovarstvene usmeritve:

- zadrževanje velikosti plezališča znotraj obstoječih mej (današnje stanje)
- izvedba presoje vplivov za nove aktivnosti v območju gnezdenja (gradnja gozdnih poti in cest, nadelava in označevanje poti, izvajanje zračnih športov)
- po potrebi zagotoviti aktivno varstvo registriranih gnezdišč,

GOZDNI JEREB *Bonasa bonasia*

Ekološke zahteve vrste:

Je tipična vrsta razčlenjenih gozdov z množico presvetlitev in veliko diverzitetno drevesnih vrst, v kombinaciji z zreli sestoji nujno zahteva tudi pionirske stadije gozda. Zelo mu ustrezajo mejna območja s prisotno sukcesijo (plazovi, vetrolomi) ter postopnim prehodom v odrasel gozd. Tak habitat gozdnemu jerebu omogoča pestro prehrano in večjo možnost prilagajanja na spremembe. Habitat mora biti mešanica starejših sestojev, katerih krošnje so dovolj svetle, da omogočajo razvoj gostih mladih sestojev v podrasti. Izogiba se monotonih sestojev brez podrasti ter nasadov dreves z zelo majhno pestrostjo drevesnih vrst ter odsotnostjo vrzeli in mladovja. Poleg grmovnega pasu mu ustreza tudi bogat zeliščni sloj, vendar ne tako gosto zarasel, da bi oteževal hojo po tleh. Najustreznejši zanj je mešan gozd, med, najdemo pa ga tudi v čistih iglastih gozdovih za razliko z njegovo dokaj redko pojavnostjo v čistih listnatih, predvsem bukovih območjih. V območjih osrednje Evrope se gnezditvene gostote gibljejo med 2 in 5 pari na km², za Severno Evropo pa so značilne višje gostote s 10 do pod 20 pari na km².

Stanje v Sloveniji:

Gozdi jereb v Sloveniji naseljuje predvsem višje ležeče gozdove v Alpskem območju. Našli ga bomo tudi v sredogorju osrednje Slovenije in Dinaridov. Najbolj mu ustreza gozd na nadmorskih višinah med 1000 in 1500 metri, pojavlja pa se ponekod od nižin (doline v alpskem svetu) do gozdne meje. Njegova najbolje značila območja se nahajajo znotraj meja SPA območja Julijske Aple ter V del Karavank in Kamniško-Savinjske Alpe.

Stanje v Topli:

V Topli je gozdni jereb prisoten od dna (najnižji deli), do gozdne meje. Pomembna za njegovo prisotnost se je izkazala prisotnost naravne sukcesije (posledica plazenja) na širšem južnem območju strmin pod Peco, ter prisotnost naravne sukcesije v pomlajevanju gospodarskih gozdov, ter prisotnost jas in ostalih ne gozdih površin znotraj njih. Za doseganje ugodnega stanja vrste v območju je potrebno pozornost nameniti deležu in razporeditvi pionirskih stadijev gozda s prisotno naravno sukcesijo.

Ocenjujemo, da v Topli živi 25 in 35 parov gozdnih jerebov.

Naravovarstvene usmeritve:

Za prostorsko razporeditev usmeritev glej tabelo usmeritev glede na posamezne cone v obravnavanem območju

- Prepuščanje pomlajevanja naravni sukcesiji
- Podaljševanje pomladitvenih dob
- Vzdrževanje gozdnih jas in robov
- Zagotavljanje mehkih in širokih prehodov med gozdnimi in negozdnimi površinami (oblikovanje robu in pomlajevanje na robu gozda)
- Zagotavljanje in ohranjanje strukturno pestrih sestojev
- Ohranjanje vrstno pestrih sestojev s poudarkom na plodonosnih drevesnih vrstah in povečevanje njihovega števila
- Zagotavljanje svelega gozda, primerne za gozdne mravlje in bogato zastopano zeliščno plastjo.
- Vzpostavljanje in ohranjanje sestojev z vrzelastim ali pretrganim sklepom krošenj, z šopi in skupinami starih dreves
- Učinkovita zapora gozdnih cest
- Omejitev izvajanja del v času parjenja in valjenja (od začetka aprila, do sredine junija)

- Uporaba lahko opaznih električnih trakov namesto električnih in bodečih žic na pašnikih
- Preprečevanje postavljanja ograj, ki onemogočajo prehodnost osebkov (žične mreže)
- Izogibanje postavljanja daljnovodov in žičnic
- Prepoved krmljenja jelenov in divjih prašičev

DIVJI PETELIN *Tetrao urogallus*

Ekološke zahteve vrste:

Divji petelin potrebuje močno strukturirane, mešane gozdove z večjim deležem iglavcev, veliko podrasti in presvetlitvami ter velikim deležem mejnih struktur. Pomembno vlogo igra predvsem zeliščni sloj, kjer je pomembna prisotnost jagodičja in pritalnih rastlin, primernih za hrano (predvsem borovnica in brusnica). Za razliko od gozdnega jereba potrebuje večji delež debeljakov. Vrsta je zelo občutljiva na vznemirjanje, še posebej v času rasti in gnezdenja. Poleg debeljakov so zanj pomembne tudi pionirske razvojne faze gozda, predvsem, kadar gre za prisotno naravno sukcesijo s pestrim naborom pionirskih listavcev.

Stanje v Sloveniji:

Podobno kot jereb tudi divji petelin v Sloveniji naseljuje predvsem alpska območja. Prav tako mu najbolj ustrezajo območja med 1000 in 15000 metri nad morjem. Najpogostejši je na Gorenjskem in Koroškem.

Stanje v Topli:

Na območju Tople je divji petelin najpogostejši na območju Šoparjevega in Čofatijevega vrha na JZ delu območja in na območju Male Pece na SV delu območja (Jakobe). Ocenjujemo, da je v Topli spomladi prisotnih 7-10 pojočih samcev. Najpomembnejše območje za rastitev te vrste je že omenjeno območje Šoparjevega in Čofatijevega vrha. Ker je vrsta zelo občutljiva na vznemirjanje je smiselno zagotavljanje miru na območju rastišč (tudi Jakobe)

Naravovarstvene usmeritve:

- Preprečevanje zaraščanja negozdnih površin
- Prepuščanje pomlajevanja naravni sukcesiji
- Podaljševanje pomladitvenih dob
- Vzdrževanje gozdnih jas in robov
- Zagotavljanje mehkih in širokih prehodov med gozdnimi in negozdnimi površinami (oblikovanje robu in pomlajevanje na robu gozda)
- Zagotavljanje in ohranjanje strukturno pestrih sestojev
- Ohranjanje vrstno pestrih sestojev s poudarkom na plodonosnih drevesnih vrstah in povečevanje njihovega števila
- Zagotavljanje svetlega gozda, primerne za gozdne mravlje in bogato zastopano zeliščno plastjo.
- Vzpostavljane in ohranjanje sestojev z vrzelastim ali pretrganim sklepom krošenj, z šopi in skupinami starih dreves
- Vzpostavitev učinkovite mreže ekocelic (vsaj 3% površine cone) ob dogovoru z lastniki in ustreznem financiranju države
- Učinkovita zapora gozdnih cest
- Omejitev izvajanja del v času parjenja in valjenja (od začetka aprila, do sredine junija)
- Uporaba lahko opaznih električnih trakov namesto električnih in bodečih žic na pašnikih
- Preprečevanje postavljanja ograj, ki onemogočajo prehodnost osebkov (žične mreže)
- Izogibanje postavljanja daljnovodov in žičnic
- Prepoved krmljenja jelenov in divjih prašičev

RUŠEVEC *Tetrao tetrix*

Ekološke zahteve vrste:

Ruševac v Sloveniji naseljuje zgornji del gozda (vrzelast gozd, gozdno in drevesno mejo). Predvsem v negnezditvenem obdobju se lahko pojavlja tudi zelo visoko, nad 2000 metri. Najbolj mu ustrezajo območja s prisotnimi iglavci na gozdni meji (macesen, smreka, ruševje), pomemben pa je tudi delež listnatih grmovnic in jagodičja, predvsem pa je pomembna mozaična struktura prepletanja šopov gozda, grmovja in travišč na zgornji gozdni meji. Meja je lahko naravna, ali pa antropogenega nastanka (paša). Pri paši je pomembno, da ne ustvarja ozkih in hitrih prehodov med grmovne-drevesnimi predeli in čistini.

V svetu naseljuje ruševac tudi nižinske predele barij, pri nas pa ga na prehodih gozda v ne gozd, ki niso vezani na zgornjo gozdno mejo, ne bomo našli.

Stanje v Sloveniji:

Ruševac je pri nas najpogostejši v Alpah, predvsem na Gorenjskem in Koroškem. Na SV njegova razširjenost seže do Pohorja. Najbolj mu ustrezajo območja med 1500 in 1800 m nad morjem. Nižje se pojavijo predvsem nekatere kokoši v času valjenja, še posebej ob debelih in poznih pomladanskih snegovih.

Stanje v Topli:

V Topli je pojavljanje ruševca vezano na širše območje Pece. Najštevilčnejši je predvsem na Mali Peci oz njenem prehodu v ovršni del Pece, ter na JZ delu vrha, na prehodu rušja in redkih macesnov v gozd. Ocenjujemo, da se na omenjenih območjih v spomladanskem času pojavlja okrog 10 pojočih samcev.

Naravovarstvene usmeritve:

- Preprečevanje zaraščanja travišč z ruševjem ali macesnom in čiščenje zaraslih površin
- Preprečevanje zaraščanja negozdskih površin
- Prepuščanje pomlajevanja naravni sukcesiji
- Podaljševanje pomladitvenih dob
- Vzdrževanje gozdnih jas in robov
- Zagotavljanje mehkih in širokih prehodov med gozdnimi in negozdnimi površinami (oblikovanje robu in pomlajevanje na robu gozda)
- Vzpostavljane in ohranjanje sestojev z vrzelastim ali pretrganim sklepom krošenj, z šopi in skupinami starih dreves
- Omejitev izvajanja del v času parjenja in valjenja (od začetka aprila, do sredine junija)
- Uporaba lahko opaznih električnih trakov namesto električnih in bodečih žic na pašnikih
- Preprečevanje postavljanja ograj, ki onemogočajo prehodnost osebkov (žične mreže)
- Izogibanje postavljanja daljnovodov in žičnic
- Vzpodbujanje ekstenzivnega pašništva (predvsem drobnica) idealno če v obliki kolobarja

BELKA *Lagopus mutus***Ekološke zahteve vrste:**

Belka naseljuje pas nad zgornjo gozdno mejo, v naših razmerah navadno pas nad 2000 metrov nad morjem. Zaradi omejene višine Slovenskih gora, jo bomo našli lahko posamič tudi v bližini najvišjih vrhov. Ustreza ji preplet travšč in skalovja, kar ji olajšuje tudi boljše prikrivanje. Znotraj tovrstnega habitata, preferira območja z manjšimi nakloni, na strminah pa jih bomo našli le poredko. Kljub temu, da bomo belko skoraj vedno našli na popolnoma negozdnih območjih, kjer ni prisotno niti posamično drevje, pa je to vrsta, ki se lahko pojavlja na različnih delih območja, pojavljanje pa je povezano predvsem z njeno obarvanostjo in prisotnostjo snega. Tako jo bomo ob primeru poznih, jesenskih snegov našli zelo visoko, saj iščejo kritje v območju golih skal ali snega po vrhovih. V primeru poznih spomladanskih snegov, pa se bo lahko pojavila razmeroma nizko, saj bi njeno poletno perje na snegu precej opazno.

Stanje v Sloveniji:

V Sloveniji je Belka vezana izključno na Alpski prostor. Njena razširjenost zajemo celotne Julijske Alpe od meje z Italijo, se nadaljuje preko Kamiško-Savinjskih Alp in Karavank do Pece na Vzhodu. Večino slovenske populacije je znotraj meje Triglavskega narodnega parka, kjer je najštevilčnejša na širšem območju Lepe Komne in Hribarc.

Stanje v Topli:

V Topli je belka prisotna samo na ovršju Pece, njeno pojavljanje pa je omejeno s prisotnostjo neporaslih površin z rušjem in macesnom. Vrsta se lahko pozimi pojavlja tudi na plaziščih na južnih pobočjih Pece, nekako do višine 1500m. Ocenjujemo, da na celotnem vrhu Pece živi do 5 parov belk.

Naravovarstvene usmeritve:

- Preprečevanje zaraščanja travšč z ruševjem ali macesnom in čiščenje zaraslih površin
- Preprečevanje zaraščanja negozdnih površin
- Izogibanje postavljanja daljnovodov in žičnic
- Vzpodbujanje ekstenzivnega pašništva (predvsem drobnica)

KOCONOGI ČUK *Aegolius funereus*

Ekološke zahteve vrste:

Literatura pogosto navaja kot pomemben ekološki dejavnik, ki v veliki meri vpliva na naselitev koconogega čuka, prisotnost starih, debelih bukev oziroma zapuščenih dupel črne žolne *Dryocopus martius*. Potrebuje torej gozd debeljaka in pomlajenca z dovolj velikim številom gnezdilnih dupel – dupla črne žolne (premer dupla je med 8 in 20 cm). Raje ima senčne, zatišne lege in mrazišča, kjer je manj kompetitivnih vrst in plenilcev. Preferira gozd z malo ali brez podrasti. Izogiba se območjem, kjer gnezdi lesna sova, ki je glavni plenilec koconogega čuka. Občutljiv je na posege v neposredni bližini gnezda in poseke velikosti nad 2 ha. Koconogi čuk ima majhen teritorij (po nekaterih teorijah ga sploh nima), zato lahko na primernem območju pride do večjih gostot. Na območjih, kjer se nahajajo gnezdišča enega ali več parov (subkolonije), morajo biti posegi v gozd zminimalizirani.

Živi lahko v čistih smrekovih sestojih, kot tudi v mešanih ali skoraj popolnoma listnatih.

Stanje v Sloveniji:

Koconogi čuk v Sloveniji naseljuje Alpski prostor, do Pohorja na vzhodu, ter celotne Dinarski masiv. Najustreznejša območja zanj so višje ležeči gozdovi (kompeticija z lesno sovo), po večini med 1000 in 1600m, najdemo pa jih lahko praktično do drevesne meje. Najboljša območja za koconogega čuka v Sloveniji so planote v pasu gorskega gozda, kot so na primer Pokljuka, jelovica in Pohorje.

Stanje v Topli:

V območju Tople naseljuje višje dele gozdov, verjetno predvsem zaradi kompeticije z lesno sovo, ki je prisotna v nižjih legah. Verjetno je zaradi velikega deleža debeljakov bolj pogosta vrsta kot mali skovik. Ocenjujemo, da populacija koconogega čuka v Topli šteje od 10-15 parov.

Naravovarstvene usmeritve:

- Vzdrževanje gozdnih jas in robov
- Ohranjanje dolgih proizvodnih dob (> 120 let)
- Zagotavljanje min 15m³ stoječega odmrlega drevja, predvsem v drugem in tretjem razširjenem debelinskem razredu
- Zagotavljanje in ohranjanje strukturno pestrih sestojev
- Ohranjanje vrstno pestrih sestojev s poudarkom na plodonosnih drevesnih vrstah in povečevanje njihovega števila
- Puščanje dreves z dupli in sušic
- Znotraj cone zagotavljanje debeljakov kot prevadujoče razvojne faze (vsaj 50%)
- Vzpostavitev učinkovite mreže ekocelic (vsaj 3% površine cone) ob dogovoru z lastniki in ustreznem financiranju države
- Omejitev izvajanja del v času parjenja in valjenja (od začetka aprila, do sredine junija)
- Omejitev izvajanja del v varovalnih gozdovih med začetkom marca in koncem junija

MALI SKOVIK *Glaucidium passerinum*

Ekološke zahteve vrste:

Mali skovik prebiva predvsem v višjih mešanih in iglastih gozdovih. V nižjih legah, je njegova številčnost omejena predvsem zaradi kompeticije z lesno sovo.

Ustrezajo mu razgibani gozdovi z velikim deležem iglavcev in zadostnim številom dupel (predvsem dupla velikega in triprstega detla), še posebej, če so pestro strukturirani ali prepleteni z manjšimi jasami oz. pionirskimi stadiji razvoja gozda. Idealna kombinacija zanj je preplet ostarelih predelov gozda (idealno, če gozd v razpadanju) z pestrimi mlajšimi razvojnimi fazam in manjšimi vrzelmi v gozdu.

Stanje v Sloveniji:

Podobno kot koconogi čuk, tudi mali skovik v Sloveniji naseljuje predvsem višje ležeče predele gozdov. Razširjenost je tako precej podobna koconogovi, z razliko, da je večina populacije pomaknjena v višje lege, kjer je gozd vrzelast že po naravni poti. Na nižjih nadmorskih višinah, je bil mali skovik v Sloveniji najden predvsem na območju Dinaridov.

Stanje v Topli:

V Topli naseljuje mali skovik predvsem območje med 1200 metri in zgornjo gozdno mejo. Na to ima verjetno vpliv struktur gozda, ki se v tem pasu pogosto pojavljajo, obenem pa je za pojavljanje pomembna tudi kompeticija z lesno sovo. Najpogostejši so mali skoviki na širšem območju Male Pece. Številčno ocenjujemo, da v Topli živi okrog 10 parov te vrste.

Naravovarstvene usmeritve:

- Prepuščanje pomlajevanja naravni sukcesiji
- Vzdrževanje gozdnih jas in robov
- Zagotavljanje mehkih in širokih prehodov med gozdnimi in negozdnimi površinami (oblikovanje robu in pomlajevanje na robu gozda)
- Ohranjanje dolgih proizvodnih dob (> 120 let)
- Zagotavljanje min 15m³ stoječega odmrlega drevja, predvsem v drugem in tretjem razširjenem debelinskem razredu
- Zagotavljanje in ohranjanje strukturno pestrih sestojev
- Ohranjanje vrstno pestrih sestojev s poudarkom na plodonosnih drevesnih vrstah in povečevanje njihovega števila
- Puščanje dreves z dupli in sušic
- Zagotavljanje svetlega gozda, primerne za gozdne mravlje in bogato zastopano zeliščno plastjo.
- Vzpostavljanje in ohranjanje sestojev z vrzelastim ali pretrganim sklepom krošenj, z šopi in skupinami starih dreves
- Vzpostavitev učinkovite mreže ekocelic (vsaj 3% površine cone) ob dogovoru z lastniki in ustreznem financiranju države
- Omejitev izvajanja del v času parjenja in valjenja (od začetka aprila, do sredine junija)
- Omejitev izvajanja del v varovalnih gozdovih med začetkom marca in koncem junija

ČRNA ŽOLNA *Dryocopus martius*

Ekološke zahteve vrste:

Črna žolna sicer poseljuje predvsem bukove gozdove in mešane gozdove z bukvijo. V ostalih gozdovih potrebuje primerjalno z bukovimi, še večji delež odmrlega lesa. Omejena je na starejše sestoje z dovolj velikim številom potencialnih gnezdišč (debelo drevje, predvsem bukve), odmrlih ali odmirajočih dreves ter dovolj veliko mrtvo lesno maso, ki ji nudi potrebno količino hrane ter relativno velikim številom vrzeli in presvetlitev. Če so zagotovljeni omenjeni pogoji, lahko črna žolna gnezdi v skoraj vseh tipih gozdov. Gnezditvena dupla teše predvsem v debele bukve. Pomembna so predvsem drevesa, ki imajo ravno deblo in imajo na višini 4-10 metrov malo stranskih vej ter so na tej višini debela vsaj 35 cm. Poleg zadostne količine debelega drevja igrajo pomembno vlogo pri njeni razširjenosti tudi gozdne mravlje, zato črni žolni ustrezajo svetli gozdovi, v katerih št. Gozdnih mravelj večje. Idealen gozd je torej gozd, v katerem je prisotno veliko debelega in starega drevja, obenem pa sklep krošenj (rahal do vrzelast) omogoča številčno pojavljanje gozdnih mravelj.

Stanje v Sloveniji:

Črna žolna je poleg velikega detla *Dendrocopos major*, najbolj razširjen predstavnik iz družine žoln Picidae. Najdemo jo tako v Slovenskem primorju (npr. dolina Dragonje), kot na sami zgornji gozdni meji. Ob prisotnosti ustrezno starih sestojev, je lahko pogosta vrsta v nižinskem gozdu. Najštevilčnejša je v Sloveniji v sredogorskih in gorskih gozdovih, predvsem tam, kjer se poleg smreke v pomembnem deležu pojavlja tudi bukev.

Stanje v Topli:

V Topli je črna žolno splošno razširjena vrsta. Najdemo jo tako na dnu doline, kot na vrhu Male Pece, glede opazovanja in na njene navado dokaj velike teritorije pa ocenjujemo, da v Topli živi okrog 7-9 parov te vrste. Prisotna je v odraslih, čistih smrekovih gozdovih, bistveno pogostejša pa je na območju z več bukve. Od črne žolne posredno odvisno je tudi pojavljanje koconogega čuka.

Naravovarstvene usmeritve:

- Prepuščanje pomlajevanja naravni sukcesiji
- Vzdrževanje gozdnih jas in robov
- Zagotavljanje mehkih in širokih prehodov med gozdnimi in negozdnimi površinami (oblikovanje robu in pomlajevanje na robu gozda)
- Ohranjanje dolgih proizvodnih dob (> 120 let)
- Zagotavljanje min 15m³ stoječega odmrlega drevja, predvsem v drugem in tretjem razširjenem debelinskem razredu
- Zagotavljanje in ohranjanje strukturno pestrih sestojev
- Ohranjanje vrstno pestrih sestojev s poudarkom na plodonosnih drevesnih vrstah in povečevanje njihovega števila
- Puščanje dreves z dupli in sušic
- Zagotavljanje svetlega gozda, primerne za gozdne mravlje in bogato zastopano zeliščno plastjo.
- Vzpostavljanje in ohranjanje sestojev z vrzelastim ali pretrganim sklepom krošenj, z šopi in skupinami starih dreves
- Vzpostavitev učinkovite mreže ekocelic (vsaj 3% površine cone) ob dogovoru z lastniki in ustreznem financiranju države

- Omejitev izvajanja del v času parjenja in valjenja (od začetka aprila, do sredine junija)
- Omejitev izvajanja del v varovalnih gozdovih med začetkom marca in koncem junija

TRIPRSTI DETEL *Picoidea tridactylus*

Ekološke zahteve vrste:

Triprsti detel je tipičen predstavnik avifavne borealnih iglastih gozdov. Omejujoč dejavnik za prisotnost vrste ni nadmorska višina, temveč prisotnost iglavcev (smreke in jelke, manj bora). Izbira goste gozdove z velikim številom dreves na enoto površine. Najraje ima alpske smrekove in dinarske jelove gozdove v fazi debeljaka z visokim deležem odmrlih stoječih dreves. Zahteva tudi predele z veliko gostoto larv lubadarjev Scolytidae in kozličkov Cerambycidae. Največji delež triprstih detlov živi v klimaksni fazi višinskih iglastih gozdov ter v pragozdih ostankih. Najpomembnejši dejavnik, ki odločilno vpliva na prisotnost triprstega detla je velik delež odmrlega lesa! Za srednjo Evropo se ocenjuje, da potrebuje na območjih gnezdenja vsaj 15 m³ odmrlega stoječega lesa na hektar površine.

Stanje v Sloveniji:

V Sloveniji je triprsti detel vezan na višje ležeče gozdove (navadno med 800 in 1500 m nad morjem) in je najštevilčnejši predvsem v Alpskem območju. Na njegovo pojavljanje še najbolj vpliva pojavljanje primerno starih iglastih ali mešanih gozdov, ki jih je v odročnih in gospodarjenju nedosegljivih gorskih predelih bistveno več.

Stanje v Topli:

Triprsti detel je bil na območju Tople najden na Mali Peci (Jakobe) in na območju Šoparjevega in Čofatijevega vrha, med 1300 in 1600 metri nad morjem. Ocenjujemo, da na območju gnezdi okrog 5 parov te vrste.

Naravovarstvene usmeritve:

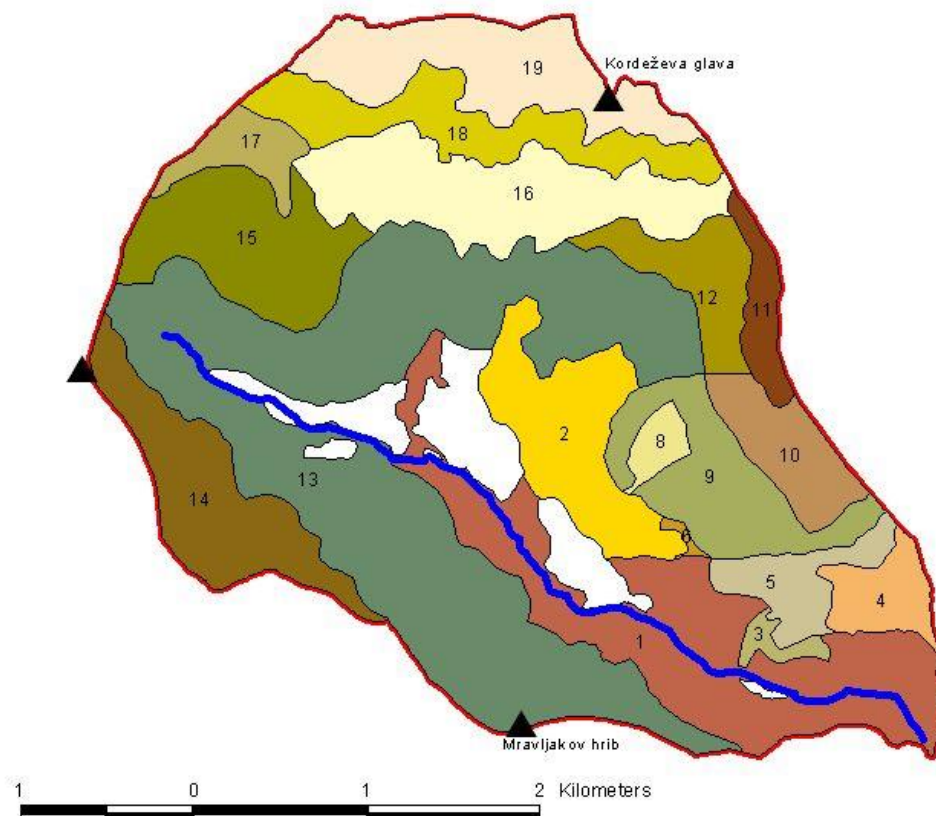
- Ohranjanje dolgih proizvodnih dob (> 120 let)
- Zagotavljanje min 15m³ stoječega odmrlega drevja, predvsem v drugem in tretjem razširjenem debelinskem razredu
- Puščanje dreves z dupli in sušic
- Znotraj cone zagotavljanje debeljakov kot prevadujoče razvojne faze (vsaj 50%)
- Vzpostavitev učinkovite mreže ekocelic (vsaj 3% površine cone) ob dogovoru z lastniki in ustreznem financiranju države

2.4 UPRAVLJALSKE SMERNICE PO POSAMEZNIH CONAH

Z željo, da naredimo upravljalne smernice po posameznih vrstah uporabne, smo jih skušali razporediti po sklopih con, da bi glede na razširjenost vrst in njihove različne ekološke zahteve maksimizirali skupni učinek.

Glede na razširjenost posameznih vrst in njihovo prekrivanje, smo izločili 19 con, ki se med seboj razlikujejo predvsem po prisotnosti vrst. Cone so predstavljene na sliki 3.

Slika 3: Cone v obravnavanem območju glede na upravljalne smernice in razširjenost vrst.

Kako so znotraj posameznih con razširjene varovane vrste ptic v Topli je razvidno iz tabele 2, kako pa so usmeritve razporejene po posameznih conah, pa iz tabele 3.

Tabela 2: Varovane vrste ptic in njihovo pojavljanje po conah znotraj varovanega območja.

slovensko ime	latinsko ime	cona najpogostejšega pojavljanja	ostale cone
planinski orel	<i>Aquila chrysaetos</i>	8, 11,16,18,19	vrsta se lahko pojavlja na celotnem območju
sokol selec	<i>Falco peregrinus</i>	3,4,6	16,18
gozdni jereb	<i>Bonasa bonasia</i>	1,2,8,9,10,11,12,13,14	5,15,16,17
belka	<i>Lagopus mutus</i>	19	18
ruševac	<i>Tetrao tetrix</i>	11,16,17,18	10,12,15
divji petelin	<i>Tetrao urogallus</i>	9,10,11,14	5,8,12,13,15,17
mali skovik	<i>Glaucidium passerinum</i>	8,9,10,11,12,14,15	2,5,13,16,17
koconogi čuk	<i>Aegolius funereus</i>	9,10,11,13,14,15	2,5,16,17
črna žolna	<i>Dryocopus martius</i>	1,2,5,9,10,13,14	11,12,15,17
triprsti detel	<i>Picoides tridactylus</i>	9,10,14	5,11,12,13,15

Tabela 3: Upravljalne smernice za posamezne varovane vrste ptic v Topli po posameznih conah.

št. usmeritve	usmeritev	cona
negozdne površine in pomlajevanje		
1.1	Preprečevanje zaraščanja travnišč z ruševjem ali macesnom in čiščenje zaraslih površin	18,19
1.2	Preprečevanje zaraščanja negozdnih površin	celotno območje
1.3	Prepuščanje pomlajevanja naravni sukcesiji	celotno območje
1.4	Podaljševanje pomladitvenih dob	13
1.5	Vzdrževanje gozdnih jas in robov	celotno območje
1.6	Zagotavljanje mehkih in širokih prehodov med gozdnimi in negozdnimi površinami (oblikovanje robu in pomlajevanje na robu gozda)	celotno območje
gozd		
2.1	Ohranjanje dolgih proizvodnih dob (> 120 let)	9,10,14
2.2	Zagotavljanje min 15m ³ stoječega odmrlega drevja, predvsem v drugem in tretjem razširjenem debelinskem razredu	9,10,14
2.3	Zagotavljanje in ohranjanje strukturno pestrih sestojev	1,2,5,13
2.4	Ohranjanje vrstno pestrih sestojev s poudarkom na plodonosnih drevesnih vrstah in povečevanje njihovega števila	celotno območje
2.5	Puščanje dreves z dupli in sušic	celotno območje
2.6	Zagotavljanje svelega gozda, primerne za gozdne mravlje in bogato zastopano zeliščno plastjo.	12,13,15
2.7	Vzpostavljanje in ohranjanje sestojev z vrzelastim ali pretrganim sklepom krošenj, z šopi in skupinami starih dreves	11,12,15
2.8	Znotraj cone zagotavljanje debeljakov kot prevadujoče razvojne faze (vsaj 50%)	9,10,14
2.9	Vzpostavitev učinkovite mreže ekocelic (vsaj 3% površine cone) ob dogovoru z lastniki in ustreznem financiranju države	9,10,13,14
ostalo		
3.1	Učinkovita zapora gozdnih cest	celotno območje
3.2	Omejitev izvajanja del v času parjenja in valjenja (od začetka aprila, do sredine junija)	9,10,11,12,14
3.3	Omejitev izvajanja del v varovalnih gozdovih med začetkom marca in koncem junija	celotno območje
3.4	Uporaba lahko opaznih električnih trakov namesto električnih in bodečih žic na pašnikih	celotno območje
3.5	Preprečevanje postavljanja ograj, ki onemogočajo prehodnost osebkov (žične mreže)	celotno območje
3.6	Izogibanje postavljanja daljnovodov in žičnic	celotno območje
3.7	Prpoved krmljenja jelenjov in divjih prašičev	celotno območje
3.8	Po potrebi zagotoviti aktivno varstvo registriranih gnezdišč sokola selca in planinskega orla	gnezdišče
3.9	Vzpodbujanje ekstenzivnega pašništva (predvsem drobnica)	11,18,19
3.10	Omejitev prostorske širitve plezališča	3,4